

Uputstvo o načinu polaganja i pisanja maturalnog ispita iz nastavnog predmeta Bosanski jezik i književnost

Osnovne odredbe

- Pismeni ispit iz predmeta Bosanski jezik i književnost, u okviru zajedničkog dijela maturalnog ispita, polažu svi učenici istog dana u trajanju od dva školska časa.
- Stručni aktiv nastavnika bosanskog jezika predlaže deset tema. Ispitni odbor, kojeg imenuje Nastavničko vijeće škole, bira tri teme.
- Odobrene teme se stavljaju u zapečaćene kovertе kako bi se zaštitile od zloupotrebe.
- Teme za pismeni ispit učenicima će biti saopćene neposredno prije početka ispita.
- Učenik piše pismeni rad na jednu od odobrenih tema po slobodnom izboru na papiru A – 4 formata, ovjerenom pečatom škole.
- Prednja strana rada sadrži sljedeće podatke: naziv škole, datum održavanja ispita, teme za pismeni rad, ime i prezime učenika.
- Učenik za vrijeme maturalnog ispita ne smije: napuštati prostoriju u kojoj se obavlja pismeni ispit bez odobrenja dežurnog nastavnika, koristiti se nedozvoljenim sredstvima i pomagalima, prepisivati tuđe zadatke, svoj rad davati drugom učeniku. Prisvajanje, kopiranje ili prepisivanje tuđeg pisanog umjetničkog rada donosi kao rezultat negativnu ocjenu.
- Ukoliko učenik naruši utvrđeni red, izriče mu se opomena koja se unosi u zapisnik, a u slučaju ponavljanja prekršaja, učenik će biti udaljen sa maturalnog ispita što podrazumijeva da gubi pravo polaganja ispita u tom ispitnom roku.

Upute za pisanje pismenog rada

Teme na maturalnom ispitu obično podrazumijevaju oblike raspravljanja (pisanu raspravu, kritiku, esej). Na maturalnom ispitu je obavezno zastupljena i tema sa naglašenim elementima rodoljublja.

Raspravljanje je tip vezanog teksta u kojem se neka tema ili teza postupno razvija i objašnjava. Zasniva se na raspravljanju i rasuđivanju o nekom problemu (određenoj društvenoj temi, moralnom stavu ili javnom pitanju). Pronalaze se dokazi za moguća rješenja i odgovore. Zato je veoma važno da redosljed izlaganja bude logičan i povezan. Jedna misao se izvodi iz druge i uspostavljaju se veze uzroka i posljedice; od poznatog i jednostavnijeg ide se ka novom i složenijem. Izvode se zaključci koji moraju biti jasni. Svi oblici raspravljanja imaju strukturu od tri dijela:

- a) postavljanje teze ili uočavanje problema
- b) dokazivanje teze ili rješavanje problema
- c) potvrđivanje ili odbacivanje teze (pronalaženje rješenja)

Raspravu pišemo u tri dijela: uvodni dio, glavni dio (sa poglavljima) i zaključak. Stil pisanja prilagodit ćemo namjeni, tj. oblasti iz koje pišemo. Pismena zadaća mora imati redosljed izlaganja i skladno komponirane dijelove.

Uvodni dio ima za cilj da probudi interesovanje čitaoca i da ga preliminarno upozna sa tematikom koja se obrađuje u radu. Trebao bi biti kratak i efektan. Karakteristike dobrog uvoda su jasnost i sažetost.

Glavni dio (razrada) je najobimniji dio sastava. Tema se dokumentovano i detaljno razvija. Tu dolazi do izražaja kreativnost (način na koji učenik formira rečenice, koristi stilska izražajna sredstva, citate iz književnih djela i slično). Jasna misao, red u izlaganju događaja i pravilna konstrukcija rečenice su jako bitni elementi rada.

U završnom dijelu iznosi se zaključak, rezime. To je dio rada koji daje definitivan sud o pitanju koje se obrađuje. Tu se prikazuju rezultati i spoznaje do kojih se u radu došlo. Poželjno je iznijeti stav o izraženom problemu te istaći vlastito mišljenje. Kao i uvod, završni dio bi trebao biti kratak.

Kritika je vrsta rasprave koja prosuđuje i procjenjuje neko umjetničko, naučno ili drugo djelo, npr. književno djelo, pozorišnu predstavu, film i sl. Kritičar analizira djelo na osnovu znanja i iskustva, uspoređuje ga i vrednuje. Književna kritika otkriva umjetničku vrijednost djela, stvaralačku zamisao, odlike kompozicije, izraza, stvaralačke postupke u oblikovanju i aktuelnost djela.

Esej je vrsta vezanog teksta sa elementima subjektivnog i objektivnog. Kao takav, blizak je naučnoj raspravi i književnom djelu. Pisac eseja je u isto vrijeme i naučnik i umjetnik i filozof. Pisanje mu je uvjerljivo i argumentirano.

Pisanje matorskog rada podrazumijeva poštovanje određenih pravila:

- rad se piše pisanim slovima, hemijskom olovkom;
- učenik je dužan pisati lijepo, čitko, uredno;
- važno je izbjegavati stereotipne početke;
- ukoliko učenik prilikom pisanja napravi grešku, tu riječ ili dio rečenice stavlja u zagradu uz precrtavanje istog jednom linijom;
- matorski rad mora biti napisan u skladu sa važećom ortografskom, leksičkom i gramatičkom normom standardnog jezika.

U nastavku teksta Uputstva predočena su određena pravila koja propisuju standardni jezik i njegove norme.

Dijakritički znakovi

Obavezno je pravilno pisati dijakritičke znakove iznad slova radi razlikovanja (crtice, kvačice na č, ć, dž, đ, š).

Pisanje oblika futura I

Ukoliko enklitika dolazi iza infinitiva glagola na –ti, u pismu se ispušta završno –i: **čitati ću** (ne: čitati ću, imati ćemo).

Prisvojni pridjevi koji završavaju nastavcima –ski/-ški/-čki/-ćki

Pridjevi izvedeni od geografskih imena i naziva stanovnika pišu se malim slovom: francuski, bosanski, njujorški, zenički, zavidovički).

Pisanje –ije/-je u riječima

Refleks jata ovisan je o dužini sloga: u dugim slogovima po pravilu se nalazi *ije*, a u kratkim je (*e* i *i*).

Kao olakšicu možemo uzeti ekavski izgovor, npr. reka – rijeka, snegovi – snjegovi.

Navodnici

Ispred navedenih riječi je dvotačka, a navodnici se zatvaraju iza rečeničnog znaka.

Upitah: „Otkud ti ovdje?“

U navodnike se stavljaju nazivi knjiga i časopisa:

Pročitao sam roman „Zeleno busenje“ Edhema Mulabdića.

Pisanje zareza u složenoj rečenici

Ako je zavisna surečenica ispred osnovne (u inverziji), uvijek se odvaja zarezom:

Ako pođem, javit ću ti se.

Upotreba interpunkcijskih znakova u pisanom tekstu (tačka, zarez, upitnik, uzvičnik, tri tačke, crta, crtica) je jako bitna. Riječ interpunkcija (lat. interpungere) znači nešto rastavljati. Interpunkcijom nazivamo znakove u rečenici i između rečenica u pisanom tekstu. Interpunkcijski znaci su centralno područje pravopisa, ali bitni su i za sintaksu.

Pisanje negacije uz glagol

Svi glagoli uz riječcu **ne** pišu se odvojeno (ne želim, ne vidim, ne uzeh). Izuzetak su glagoli imati (nemam, nemajući), glagoli biti u odričnim oblicima prezenta (nisam, nije) i htjeti (neću, nećeš).

Pisanje negacije uz pridjev

Riječca **ne** se uz pridjeve piše sastavljeno (nezavisan, nepotpun).

Pisanje glasova č,ć,dž,đ

U standardnome bosanskom jeziku treba razlikovati glasove **č** i **ć** (ovo se odnosi i na izgovor i pisanje). Glasovi **č** i **ć** su dva različita fonema što znači da mogu sudjelovati u razlikovanju riječi i njihovih značenja. Pravilno je: brisač, pregača, sestrić, patlidžan, punđa.

Važno je znati: jezik je veliki dar, njegove mogućnosti su neiscrpne. Pismenim izražavanjem iskazujemo sve ono što smo spoznali i što smo naučili.

Ocjenjuju se svi segmenti: odgovor na temu, pravopis, stil, kompozicija rada, postupnost, konkretnost i metodičnost u pismenom izlaganju, dokumentovanost stavova te pogodnost jezičkog izražaja. Pismene radove ocjenjuje ispitivač brojčanom ocjenom sa obrazloženjem dok ostali članovi komisije svojim potpisom potvrđuju predloženu ocjenu. Ukoliko se neko od članova komisije ne slaže sa predloženom ocjenom, može izdvojiti svoje mišljenje.

Ispitni odbor utvrđuje konačnu ocjenu.